

ПХІМ – Переяслав-Хмельницький історичний музей
Св. – святий або свята
свв. – святі

- 1НІЕЗ “Переяслав” – Інвентарна книга № 3 (шифр ПХІМ, №). – 195 с.
2НІЕЗ “Переяслав” – Інвентарна книга „Ікони – 1” (шифр – І). – 99 с.
3Остронос Г. Переяславська іконописна майстерня другої половини ХІХ ст. / Г. Остронос // Переяславська земля і світ людини. – Київ-Переяслав-Хмельницький, В.Ф. “Пальміра”, 1998. – С. 266-268.
4Панас Ярмоленко: портрет мого краю: [автор вступної статті: Галина Щупак, керівник проекту: Лідія Лихач]. – К.: Родовід, 2006. – 104 с.
5Тетеря С., Гладун Л. До питання про місце сакрального живопису в творчості художника з Переяславщини – Панаса Ярмоленка / С.Тетеря, Л.Гладун. Pereyaslavika: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника “Переяслав”. – К.: Міленіум, 2007. – Випуск 1. – С. 168-171.
6НІЕЗ “Переяслав” – Інвентарна книга „Мистецтво – 1” (шифр - М). – 99 с.
7Степовик Дмитро. Іконологія й іконографія / Дмитро Степовик. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. – 320 с.

SUMMARY

Tetyana Bogush

AUTHOR RELICS OF SACRAL ART IN THE COLLECTION OF NATIONAL HISTORIC-ETHNOGRAPHICAL RESERVE “PEREYASLAV”

This publication is the continuation of the research of the iconic-painting collection materials from NHER “Pereyaslav”. Unknown author relics of sacral art of the XIX-XX centuries are suggested to be introduced into the scientific use.

Keywords: iconic-painting, sacral art

Христина Мазепа

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

На основі історичних і архівних даних зроблено екскурс в історію розвитку народної медицини. Розкрито місце і роль її в житті українського народу і значення застосування в змінних умовах. Стаття знайомить з деякими науковими джерелами, які використовуються в науково-дослідній роботі студентів на базі музею народної медицини Львівського державного медичного коледжу ім. Андрея Крупинського.

Ключові слова: народна медицина, офіційна медицина, фітотерапія, цілителство, знахарство, лікувальна магія.

Народна медицина – це не лише наука, але й мудрість.

Багаторічний педагогічний досвід переконує мене в тому, що кожна людина, яка присвячує себе медицині, разом з основами медичної науки повинна знати народну медицину українців, вміти користуватися тим безцінним скарбом, що віками складався та удосконалювався нашими предками.

Вже первісна людина змушена була лікувати себе при різних травмах і захворюваннях. І цілком природно, що засоби для цього шукала в навколишній природі і, насамперед, у світі рослин, оскільки протягом тисячоліть харчувалася рослинною їжею.

Первісна, емпірична народна медицина розвивалася під впливом практики, спостережень за природою; збагачувалася та передавалася із покоління в покоління. Накопиченням досвіду займалися люди, яких називали “відунами”, “волхвами”. Вони лікували лікарськими рослинами, мінералами, ліками з органів тварин. Народ пам’ятає імена стародавніх цілителів Дем’яна та Іпата Цілебника, Григорія Мудрого, що відкрив у Переяславі “лічебницю” в XI ст., знаменитого Агапіта, який у Києві з XI ст. лікував князя Володимира і прекрасно знав, “каким зельем лечится такой недуг”.

Велику роль у лікувальних справах відігравали жінки з вищих верств тогочасного суспільства. За історичними джерелами, донька Чернігівського князя Єфросинія була добре ознайоmlена з медичною літературою того часу. Княгиня Анна Всеволодівна організувала першу світську школу, в якій викладалася медицина¹.

Автором першого давньоруського наукового трактату була жінка з правлячого княжого роду. Це дочка київського князя Мстислава Володимировича, внучка Володимира Мономаха і дружина візантійського царевича Олексія. Звали її Євпраксія Мстиславівна (по-візантійськи – Зоя). Вона вивчала народну медицину, лікувала людей і одержала почесне звання “Добродії”. Переїзд до Візантії дав можливість Євпраксії-Зої удосконалити і поглибити знання з медицини тому, що тоді візантійська імперія була центром культури світу, в тому числі і медицини.

Вагомий досвід лікування хворих в Україні та Візантії зафіксовано в написаному Євпраксією медичному трактаті грецькою мовою “Аліммай”, що в перекладі означає “Мазі”. Сьогодні ця робота, яка складається з 5 частин та 29 розділів, знаходиться в бібліотеці Лоренцо Медичі у Флоренції (Італія). Цей науковий твір містить поради з різних галузей медицини, гігієни та може використовуватися і в сучасній практиці. У ньому є такі розділи, як “Про благорозчинення повітря”, “Про лазню”. “Про дію харчових засобів”. В інших

розділах розповідається про стан людського організму з різні пори року, про вплив на нього режимів харчування, руху та відпочинку. Є відомості про потовиділення та сечовиділення. Одна з глав має назву “Зовнішні хвороби”. Це наукове дослідження з клінічної та профілактичної медицини з порадами для тих, хто бере шлюб, доглядає за дитиною, жінками під час вагітності².

Своєю працею Євпраксія-Зоя продемонструвала високий рівень медичної культури Києва у XII ст.

Традиції народної медицини пов’язані також з монастирями. При Лаврському монастирі, наприклад, були знамениті городи з цілющими зелями, а за часів Івана Мазепи центром вирощування лікарських рослин стали Лубни.

Запорізька Січ славилася своїми характерниками, костоправами, знавцями лікування травами, старими козаками-пасічниками.

Нині народна медицина – це, з одного боку, відомі всім медичні знання, які постійно збагачуються і розвиваються під впливом професійної наукової медицини. Одним із шляхів поширення їхнього впливу є популярна медична література, книги про лікарські рослини, що мають значний попит у населення. З іншого боку, це те раціональне зерно, що є складовою частиною професійної медицини. Тому з метою використання багатих надбань народу в професійній медичній практиці необхідно чітко відмежувати раціональні методи від магічних. А зробити це можна лише на основі наукової медицини³.

Попри те, що офіційна медицина своїм корінням вийшла саме з народної, вона з перших днів свого існування намагалася відтяти це коріння. У далекому середньовіччі поняття “офіційна медицина” не завжди означала “наукова”. Але маючи підтримку держави та церкви, вона нещадно боролася з нетрадиційними підходами в діагностиці та лікуванні, називаючи шарлатанством все, що не вписувалося в її постулати та догми. Як у кожній молодій науці, в медицині були свої коперніки та свій суд інквізиції. І чимало народних цілителів поплатилися своїм життям, перш ніж офіційна медицина визнала їх.

Інші, ідеологічні, непохитні ідеали відстоювала тоталітарна система колишнього Радянського Союзу у боротьбі зі “знахарством”, із “антинародними” ідеалістичними методами в медицині. Проте подвійна мораль давала можливість офіційно викривати та забороняти, а між тим визнавати та використовувати методи нетрадиційної медицини (нині відомі факти звертання лідерів КПРС до ворожок, тибетських лікарів та ін.).

У наш час, коли медицина, як і всі інші галузі нашої економіки, переживає економічну скруту, нерідко можна спостерігати повернення наукової

медицини до своїх витоків. Часом поважні лікарські товариства розглядають можливість застосування в лікуванні внутрішніх хвороб уринотерапії, фітотерапії, різноманітних дієт⁴.

Мої особисті контакти з відомою дослідницею народної медицини, кандидатом історичних наук, старшим науковим працівником Львівського відділення інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. Максима Рильського п.Зоріаною Болтарович дали можливість ознайомитися з її етнографічними дослідженнями народної медицини українців, статтями, книжками та великою кількістю літературних джерел, які вона опрацювала та використала в своїй роботі. Цікавими були її зустрічі зі студентами нашого навчального закладу на наукових конференціях, вечорах та тематичних виховних годинах. У своїх виступах п.Зоріана розповідала про те, чим і як упродовж віків лікувався український народ, які ліки рослинного, тваринного, мінерального походження вживали українці від різних хвороб, до яких магічних та психотерапевтичних дій вдавалися при різних захворюваннях.

Розуміючи велику зацікавленість студентів народною медициною, у Львівському державному медичному коледжі ім. А.Крупинського вирішили створити музей народної медицини українців у стінах нашого навчального закладу.

В основу дослідницької роботи зі збирання матеріалів до музею ми поклали поради з наукових праць п.Зоріани Болтарович, зокрема: "Народне лікування українців Карпат" (1980), "Народна медицина українців" (Київ, 1990), "Українська народна медицина" (Київ, 1994). У них на основі літературних джерел, архівних даних, матеріалів польових досліджень зроблено спробу реконструкції народної медицини українців, узагальнення багатовікового досвіду, накопиченого в цій галузі традиційних знань, розкривається місце і роль народної медицини в житті народу, соціально-економічні та історико-культурні чинники їх побутування, характеризуються засоби лікування, народні погляди на хвороби, їх походження тощо.

Тому перший розділ нашого музею присвячений щирій і чесній трудівниці, громадянці-патріотці, науковцю п.Зоріані Болтарович. Уже тяжко хвора, вона все-таки зуміла закінчити багаторічну працю і захистити дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора історичних наук.

Ця жінка своїми науковими працями прагнула прислужитися людям, рідному народові. Наукові дослідження п.Зоріани Болтарович приваблюють не тільки фактологічним багатством, старанністю та ерудованістю, а й людською добротою, душевною чистотою і порядністю. У музеї можна ознайомитися з книжками п.Зоріани Болтарович, її науковими працями та виготовленою студентами картотекою наукових джерел з народної медицини.

Ці наукові праці використовують студенти нашого коледжу при підготовці виступів та доповідей.

Пам'ятаємо її слова: "Досвід відомих і безіменних народних цілителів, часто людей одержимих, пристрасних, наділених величезною спостережливістю, не повинен бути перекреслений амбітною пихою медичних трибун та зведений у забуття"⁵.

Щорічно в коледжі відбуваються студентські наукові конференції. Учасники музею народної медицини українців підготували виступ "Традиції народної медицини гуцулів".

Вибір теми виступу певною мірою зумовлений специфікою народної медицини гуцулів, збереження у ній, як і в побуті горян взагалі, багатьох архаїчних рис внаслідок своєрідних соціально-економічних, культурно-побутових та географічних умов.

Надзвичайно важке соціально-економічне становище населення гуцулів, викликане перебуванням їх до 1918 р. під владою Австро-Угорщини, а з 1918 р. буржуазних урядів Польщі, Чехословаччини, Румунії, соціальний і національний гніт, відсутність кваліфікованої медичної допомоги були причиною широкого розповсюдження народних способів і методів лікування, побутування знахарства, яке подекуди дожило до наших днів. Цьому значною мірою сприяли географічні умови – розкиданість гірських сіл, їх ізолюваність внаслідок слабкої комунікації.

Література, присвячена вивченню цієї теми, нечисленна. Це насамперед робота В. Шухевича "Гуцульщина", в якій народному лікуванню відводиться досить великий розділ "Гуцульське ліцництво"⁶.

Цікаві відомості про погляди населення на народних лікарів, магічні способи лікування, а також тексти примовок, як одного з найбільш поширених магічних лікарських засобів, містилися праці А. Онищука^{7, 8}.

Не позбавлені інтересу для вивчення даного питання роботи С.Вітвицького "Rys historyczny o Huculach"⁹ та Р.Гарасимчука і В.Табора "Etnografia polonin Huculskich", а також польських етнографів О. Кольберда¹⁰, Л. Вайгеля¹¹, І. Шнайдера¹². В першій з них подавалися загальні відомості про деякі види недуг та способи їх лікування, друга інформувала про основні методи лікування пастухів на полонинах, відзначаючи важливе місце в народній медицині гуцулів-пастухів молока і молочних виробів.

Досить детально про способи лікування різноманітних недуг, лікарські засоби рослинного, тваринного та мінерального походження, а також про магічні дії говорилося і в статті І.Шнайдера "Z kraju Huculow". У праці Л. Вайгеля "О Huculach" лише подавався перелік народних назв хвороб та рослин і зазначалося, які рослини застосовуються при лікуванні тих чи інших недуг.

Що стосується вивчення народної медицини Карпат у радянський час, то їй присвячено лише декілька невеличких статей, серед них – “Медицина карпатських українців” М. Думки, в якій коротко говориться про основні лікувальні засоби, вживані мешканцями Карпат, та наголошується на необхідності всестороннього дослідження цієї ділянки народної культури¹⁰.

Ми поставили собі за мету на основі цих та наукових праць Зоріани Болтарович дослідити народне лікування гуцулів: методи профілактики захворювань, лікарські засоби рослинного, тваринного, мінерального походження та магічні і психотерапевтичні дії, до яких вдавалися гуцули при різних захворюваннях.

На конференції відзначалося, що фітотерапія була основою лікування гуцулів. Понад 300 видів рослин вживало населення Карпат для лікування різних недуг. Серед них були як дикорослі трави, кущі, дерева, так і городо-садові культури. Досить часто використовувались і отруйні рослини. Традиція щорічного масового збирання лікарських рослин в Іван-день, яка, до речі, спільна багатьом слов'янським народам, збереглася подекуди на Гуцульщині до наших днів. В результаті багатовікового досвіду народу, вивчення ним лікарських рослин і застосування їх на практиці склалися певні навички, певні традиції їх збирання, зберігання, виготовлення з них ліків. Однак поряд із раціональними методами і спостереженнями народу деякі обряди і вірування, зв'язані зі збором лікарських рослин, носили сліди магічних дій. Є серед них дуже давні звичаї. Так, копаючи беладонну (матріган, надрагулю), отруйну рослину, якій крім лікувальних приписували ще й чародійні властивості, гуцули обнімали її, танцювали довкола неї, кидали гроші і примовляли: “Не бануй землице, що ми тя оголили, ми на тя, землице, хліба положили”. Гроші, хліб, сіль – сліди давнього звичаю жертвоприношення людей природі.

Найбільш поширеними у гуцулів були рослинні відвари. Їх виготовляли з кореня, кори, рідше з квітів і трави висушеної рослини.

Горілчані напої готували зі свіжих рослин, а також з коренів. Зі стебел рути горілчаний напій був дуже популярний при захворюваннях серця, “запамороченні” (гіпертонії) на Гуцульщині.

Для приготування мазей брали сік чи подрібнену свіжу, рідше висушену рослину і змішували з тваринним, інколи рослинним жиром.

Так на Гуцульщині маззю з тертого листя живокосту і сметани змазували опухи, а потовчені ягоди ялівцю з овечим маслом застосовували для лікування шкірних захворювань.

Великою популярністю на Гуцульщині користувався тирлич. Цю рідкісну квітку, що росла на високогірних полонинах гуцульських Карпат, місцеве

населення називало “джинджурою”. З її кореня готують і тепер відвари, настої, роблять чаї або “дженджурове вино”.

*Ой, хто чічком джанджуровим
Собі личко миє,
То той буде найфайнішим
На всю Коломию.
А хто випив того зілля,
Що із Чорногори,
Він забуде тую хату,
Де живуть дохтори.*

В наші дні майже в кожній домашній аптеці горян є сухі квіти арніки або їх горілчаній настій. У с. Яворові Косівського району арніку рекомендують вживати навіть для лікування початкових форм раку.

У Косівському районі Івано-Франківської області вживають оман з листям підбілу при лікуванні слоновості. Метод полягає у чергуванні компресів зі свіжого листа омани і підбілу.

Деяке лікарське зілля населення вирощувало в квітниках біля хат. Це, в першу чергу, любисток, рута, календула, шавлія, м'ята, лілія, настурція.

Рута широко використовувалась у знахарській практиці:

*Чи ви чули, добрі люди, що в нас за новина, –
Зчарувала Парасочка вдовиного сина.
Ой уна го зчарувала в хаті на порозі:
Дала йому чари їсти в ячміннім пирозі,
В однім розі є в пирозі зелененька рута,
В другім розі є в пирозі гадинонька люта.*

Учасники музею народної медицини українців провели також круглий стіл з теми “Засоби тваринного походження в народній медицині Карпат”, гостями якого були викладачі і студенти ветеринарної академії. На основі наукових праць п. Зоріани Болтарович відбулося цікаве обговорення щодо широкого застосування ліків тваринного походження в народній медицині Карпат, обумовлене скотарством та розвитком мисливства.

Найбільш популярними в народному лікуванні гуцулів були молочні вироби. При жовчечкам'яній хворобі гуцули радили пити відвар кореня шипшини на молоці, “гуслянку” (кисле кип'ячене молоко) заливали рани, мочили ноги та руки при опухах, робили компреси при ударах.

Поширеними в народному лікуванні були різноманітні тваринні жири – свинячий, борсучий, ведмежий, собачий, гусячий і навіть лисячий та

їжаківий. Застосовували при захворюваннях простудного характеру. При легеневих хворобах з успіхом використовували собачий, а на Гуцульщині ще й оленячий жир.

Наукова медицина підтвердила бактерицидні властивості меду, так мудро підмічені народом. У Косівському районі на Гуцульщині (села Старі Кути, Тюдів) різні форми ангін, нариви в горлі і зараз лікують сумішшю зелених лупинок горіха волоського, води і меду. Медові коржі (тісто, змішане на меді) повсюдно в Карпатах були незмінним засобом при гнійних ранах, наривах.

На Гуцульщині, щоб позбутися пропасниці, мочили в горілці зелену “жабку-кумку” і рекомендували пити цю горілку невеликими порціями.

Народна уява наділила змії чудотворними властивостями, здатністю приносити людині як добро, так і зло. Їх вважали священними істотами, добрими духами дому. У гуцулів “гадина” є недоторканою, її вважають символом добра. Горяни линовище гадюки прикладали до ран, болячок, лікували хвороби очей. Всюди в Карпатах відвар з линовища гадюки вважався засобом, сприяючим росту волосся, в ньому гуцульські дівчата мили голову, щоб мати довгі коси. З лікувальною метою вживали гадючий жир, зуби та мозок. Зуби лікували порошком потовчених гадячих зубів, жир був ліками при очних захворюваннях. Вірили, що гадюче м'ясо мало чудодійні властивості, зціляє всі недуги, відмолоджує людський організм, а попіл спаленої гадюки охороняє від укусу змії, відвертає чари.

Про лікарські засоби мінерального походження, які значно рідше застосовувались у народній медицині карпатських українців, ніж рослинні чи тваринні, обговорювали студенти-бакалаври з кандидатом геологічних наук п.Ульяною Федошин. В доповідях зазначалось, що з лікувальною метою вживались: земля, глина, пісок, вода, попіл, сажа, сіль, нафта; з металів – мідь, ртуть, залізо, золото.

Особливу увагу заслуговувала інформація про роль землі в народному лікуванні. Гуцули рекомендували прикладати її до опіків, опухів, причому перевагу віддавали землі з кротовини.

Хорошим фізіотерапевтичним засобом, знаним усім мешканцям Карпат, був пісок. Його клали гарячим при болях простудного характеру і завжди досягали позитивних результатів.

Широке застосування мала і нафта. При простудних захворюваннях, кашлі, болях горла давали дітям їсти нафту з цукром або медом, нею натирали груди, вважалась вона добрим глистогінним засобом.

Уваги заслуговує народна гідротерапія, тобто застосування з лікувальною метою води. Всюди в Карпатах ефективним засобом при простудних

хворобах вважались холодні обгортання.

З металів у народному лікуванні найчастіше вживались мідь, олово, залізо, ртуть. Мідний купорос використовували для лікування сухої екземи. До ударів, місць укусу прикладали залізний предмет. Крім цього, у всіх народів Європи залізо вважалось засобом, здатним протидіяти чарам. За народним повір'ям, подорожньому не страшна ніяка нечиста сила, якщо при ньому буде ніж.

В музеї народної медицини нараховується до 50 різних мінералів, властивості яких описані студентами в наукових дослідженнях. З цими цікавими інформаціями вони виступили перед однокурсниками.

У народі дуже часто раціональні методи лікування поєднувалися з магичними.

Словесна магія – дуже популярний і найбільш поширений вид лікувальної магії, який, безперечно, заслуговує уважного вивчення як з боку етнографів, так і з боку медиків.

Гуцули, замовляючи “болечку”, ножами її вирізували, пилами випилювали, граблями вигромаджували, мітлами вимітали, серпами вирізували, косами викошували, сокирами вирубували, відсилали за гори, у вертепи, у потоки, а водичку з криниць, джерел просили:

Водичко-йорданичко,

Умиваєм луги-береги, коріння, біле каміння,

Умий сего хрещеного, чисто вродженого

Від убору, гніву ненависті і від усякого злого.

Віра в очищувальну силу води знайшла яскраве втілення в обрядах, зв'язаних з давнім святом, спільним всім слов'янським народам, – Івана Купала. На Гуцульщині (Косівський, Верховинський райони), як і на решті території України, існувало повір'я, що вода в Іванівську ніч набуває особливих цілющих властивостей. Тому в цю ніч усі, хто хотів позбутися недуг, особливо шкірних, ішли на річку купатися.

Властивості вогню – забезпечувати людину теплом, давати їй захист від хижаків, їжу, – викликали поклоніння. Страх вселяла його руйнівна сила.

Застосування вогню в лікувальній магії базувалося на вірі в його очищувальну силу, що є певною мірою виправданим. Так, цілком раціональним профілактичним засобом був звичай підкурювання житла під час епідемічних захворювань, розповсюджений в Карпатах у кінці XIX – на початку XX ст., чи розкладати вогнища на дорогах, що вели з заражених місць.

Вогонь використовували при багатьох хворобах. Повсюдно в Карпатах ним спалювали рожу – рожисті запальні процеси шкіри. Для цього кусок льняного прядива палили над болючим місцем, одночасно проказуючи

примовку. В деяких місцевостях на Гуцульщині (Яворів, Косів) палили зро-блені з прядива кульки, причому число їх завжди мало магічне значення. Таких кульок, як правило, було дев'ять, спалювали їх по черзі одну за одною (Косів) або по три разом (Верховина).

У багатьох випадках необхідним атрибутом при спалюванні рожі був кусок червоної тканини. Ним або прикривали хвору ділянку шкіри після спалення над нею льняного повісма, або накривали болюче місце, а тоді вже спалювали над ним льон. Рожисте запалення шкіри супроводиться вогнистими червоними плямами, тому вважалося, що при лікуванні його червоний колір повинен відігравати основну роль.

З лікувальною метою використовували також вугілля і дим. І бойки і гуцули водою, в якій відгашували вугілля, лікували уроки, ряд дитячих недуг, а також рани від укусу гадюки.

Усім мешканцям Карпат властивий погляд цілющими вважати всі ритуальні страви, зв'язані з обрядовістю різдва. Святвечірний мед рекомендували при болях горла. Часник, що теж належав до ритуальних страв, був незамінним засобом при простудних захворюваннях, головних болях тощо.

Різнобічну лікувальну дію приписували “крачуну”, “керечуну” (обрядо-вий хліб, який стояв у кожній хаті на столі протягом усіх зимових релігійних свят). В середину “крачуна” клали потроху усіх продуктів, і саме її наділяли цілющими властивостями. При найрізноманітніших захворюваннях хворим давали з'їсти кусочок з середини крачуна .

Магічного значення надавали й іншим предметам, що були так чи інакше зв'язані з цим днем. Святвечорову свічку й прядиво, яким обв'язували крачун, застосовували при спалюванні рожі, сіно, що лежало в цей вечір на столі, вживалось для підкурювання при різних недугах. В аналогічних випадках використовували і соломку, якою притрушували в цей день долівку.

Магічні властивості приписували і ритуальним стравам та предметам, які застосовувались у Великодній обрядовості. Муку, яка залишалася від паски, святили і використовували як присипку при ранах, чиряках. Щоб забезпечити себе добрим здоров'ям на цілий рік, їли великодній хрін.

Відомий фармакогност Мельничук П.Д. зазначав, що “...ми свідомі того, що медичним спеціалістам мого покоління, які навчалися в умовах повального захоплення хімічними лікувальними препаратами, нелегко буде перебудуватися, визнати доцільність застосування у своїй практиці досвіду народної медицини. Однак цього вимагає життя. Коли не вони, то хоч молоде поповнення повинно навчатися використовувати ліки, які створила сама природа, в ім'я здоров'я теперішнього і прийдешнього покоління”¹¹.

Звернення до музейної педагогіки – міждисциплінарної галузі наукового знання, яка зорієнтована на передачу культурного досвіду через педагогічний процес в умовах музейного середовища, допомагає формувати інтелектуального, високопрофесійного медичного спеціаліста.

Такий підхід, по-перше, суттєво впливає на сприйняття студентами навчальних дисциплін, поглиблює їхні знання, розширює кругозір, сприяє самореалізації особистості, науковому та творчому розвитку; по-друге, виграє виховний аспект: вчить студентів цінувати, вивчати та аналізувати здобутки народу, формує почуття самовираження, самоповаги, відповідальності в науково-дослідницькій роботі, застосування власних знань і умінь під час музейно-педагогічної взаємодії.

- 1 Богоявленский Н. Древнерусское врачевание в XI–XVII веках. – Москва, 1960.
- 2 Болтарович З.Є. Народна медицина українців. – Київ, 1990.
- 3 Болтарович З.Є. Українська народна медицина. – Київ, 1994.
- 4 Болтарович З.Є. Народне лікування українців Карпат. – Київ, 1980.
- 5 Болтарович З.Є. Народне лікування українців Карпат. – Київ, 1980
- 6 Шухевич В. Гуцульщина, ч. 5. – Львів, 1908.
- 7 Онищук А. Матеріали до гуцульської демонології. – Матеріали до української етнології, т. 11, 1909.
- 8 Онищук А. З народного життя гуцулів. – Матеріали до української етнології, т. 15, 1912.
- 9 Narasymczuk R., Tabor W. Etnografia polonin Huculskich. – Lud, t. 35. – Lwów, 1937.
- 10 Kolberd O. Pokucia, t. 3. – Kraków, 1888.
- 11 Wajgel., O Huculach. – Kraków, 1887.
- 12 Sznajder I. Kraju Huciuów. – Lud, t. 6. – Lwów, 1900.
- 13 Думка М. Медицина карпатських українців // Народна творчість та етнографія. – 1968. – № 5. – С. 45-46.
- 14 Мельничук П. Рослини та офіційна медицина // Галичина. – 1992. – 13 лист.

SUMMARY

Kristina Mazepa

MUSEUM PEDAGOGICS IN MEDICAL COILEGE

On the basis of historic and data description in the developrnem of folk medicine was done. The and role of it the life Ukrainian people and its meaning and using in modern conditions are revealed. The article informs with some scientific sources are used in students reseaiх чорк on the base of the folk Medicine Museum in the Lviv State Medical Coilege.

Key words: folk medicine, official medicine, healerity, sorcererity, medical magic